

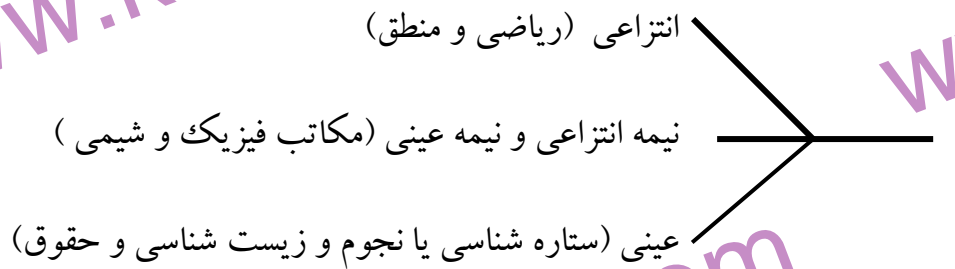
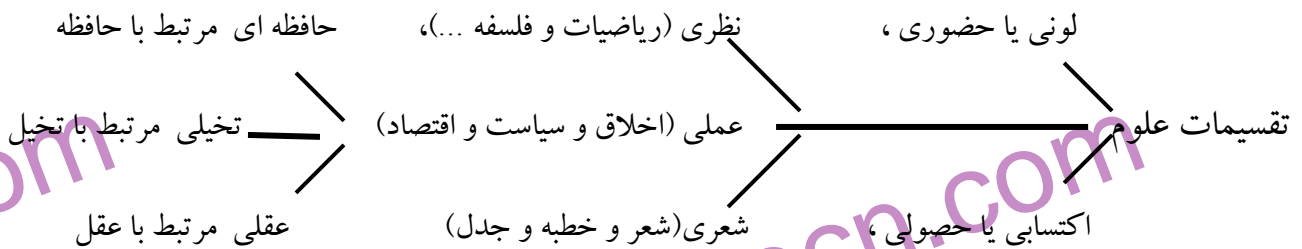
روش تحقیق در حقوق

منبع: کتاب درآمدی بر روش تحقیق در حقوق، نورمحمد صبری، نشر یزدان، چاپ ۱۳۸۲

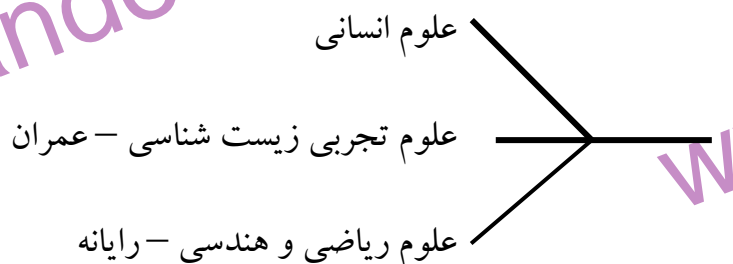
لغوی: تبیین، معرفت، دانش

مفهوم علم:

اصطلاحی: در معانی مختلف توسط دانشمندان تعریف شده است که براساس نقش علم و وظیفه و هدف آن تعاریف متعدد ارائه شده است.

و آخرین تقسیم بندی براساس موضوع

علم حقوق غالباً در شاخه های علوم انسانی (عام) - علوم اجتماعی (خاص) قرار دارد.

نظریه

جایگاه نظریه در تحقیق: هدف از تحقیق علمی جبری جز ایجاد و انشای نظریه و اصولی آن نیست.

مفهوم نظریه: مجموعه ای از تعریف ها یا پیشنهادات درباره تعدادی متغیر به هم پیوسته که بعد منظم و

موقنی از وقایع و پدیده هایی که در اثر این همبستگی به وجود می آیند ارائه می دهد

۱- موضوع آن پیشنهاد درباره تعدادی متغیر به هم پیوسته است - اگر حسن درس

بخواند در کنکور قبول می شود.

۲- بعدی منظم از به هم پیوستگی متغیرها نشان می دهد.

۳- نحوه وقوع پدیده ها و وقایع را توضیح می دهد - آب در ۱۰۰' جوش بگیرد.

ارکان تعریف

۱- بیانگر ماهیت یا رابطه علت و معلولی پدیده ها و متغیرها است.

۲- از ترکیب یک سری قضایا و قوانین و مفاهیم به هم پیوسته حاصل می شود.

۳- قدرت آینده نگری دارد.

۴- توانایی آزمون سخت و ارزیابی لازم را داشته باشند تا ارزش خود را حفظ کنند.

۵- نظریه باید چهارچوب مناسبی را برای تحقیق ارائه دهد (انتخاب مسئله و پردازش و تدوین و...)

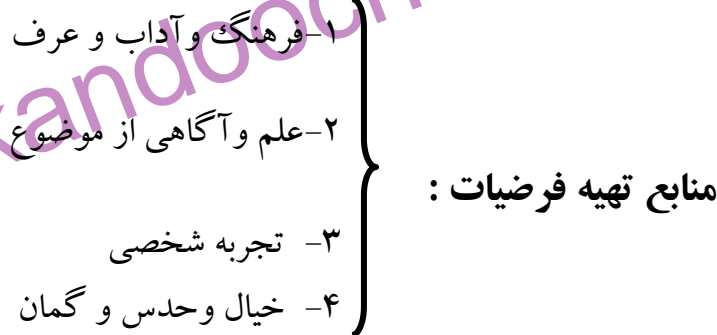
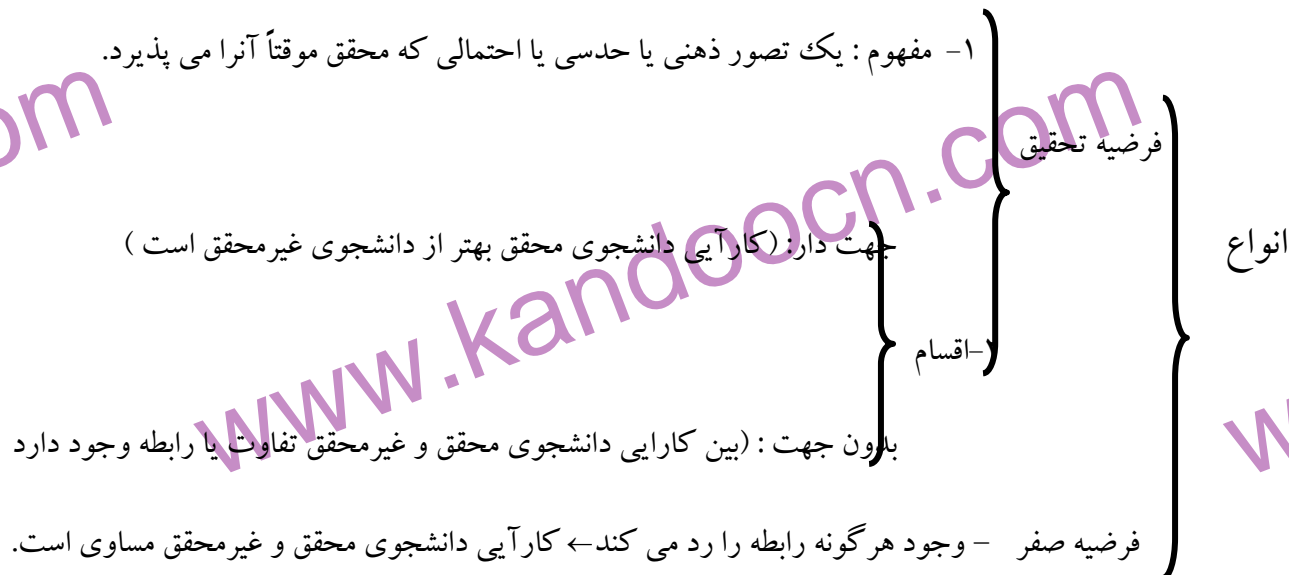
۶- نظریه نباید با سایر نظریه های مورد تأیید و شناخته شده تعارض داشته باشد.

اوصاف نظریه علمی

مفهوم = آنچه پژوهشگر به دنبال آن می رود - یک بیانیه - پیشنهاد آزمایش واقعی درباره نحوه روابط

متغیرها

تعریف علمی: فرضیه عبارت است از حدس یا گمان اندیشه مندانه درباره ماهیت، چگونگی و روابط بین پدیده ها، اشیاء و متغیرها و پژوهشگر را در تشخیص نزدیک ترین و محتمل ترین راه برای کشف مجهول کمک می نماید.

فرق فرضیه و نظریه:

۱- نظریه مشتمل بر قضایای کلی و عمومی است.

۲- فرضیه مبنی بر موضوع و مسئله تحقیق است.

نقشه فرضیه در تحقیق :

۱- به یافتن نظم و ترتیب در بین وقایع واستنتاج کمک می کند.

۲- جهت کلی را به پژوهشگر مشخص می کند.

۳- مطالعه منابع جهت دار می شود.

۴- ایجاد حساسیت در مسایل مهم تحقیق .

۵- باعث درک بهتر مسئله و کشف ابزار و تغییر اطلاعات می شود.

۱- روشن و مشخص و ساده و قابل فهم

۲- تعریف شده

۳- جمله خبری (نه انشایی) و در قالب به نظر می رسد.

۴- قدرت تبیین حقایق را داشته باشد.

۵- جهت پژوهش را مشخص کند.

۶- قابلیت آموزش را داشته باشد تا بتوان صحت و ستم آنرا از طریق علم کشف کرد.

۷- قابلیت حذف حقایق غیر مرتبط با موضوع تحقیق را داشته باشد.

۸- بیانگر پاسخ مسئله تحقیق باشد.

۹- با قوانین مسلم عملی تعارض نداشته باشد.

۱۰- از مفاهیم ارزشی مثل ایده آل است یا بسیار عالی است استفاده نشود.

اوصاف

فرضیه

مطلوب:

تحقیق

مفهوم: مصدر از باب تفعیل - حقیقت امری را کشف کردن - بازجوی - رسیدگی و حقیقت یابی .
فعالیت منظم ومدون با هدف کشف و گسترش علم و حقیقت یا کشف حقیقی مجهول یا مجمل که به
روش خاصی از طریق جستجو به دست می آید.

خصوصیات یک تحقیق علمی:

۱- برخورداری از تشریفات خاصی - ارزیابی مسئله - طرح تحقیق مناسب (تعریف مسئله فرضیه ها -

روش گردآوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها) - تدوین گزارش تحقیق - انتشار

۲- توسعه قلمرو معرفت - مطلب تازه ای را کشف و ارائه کند یا مطالب قبلی را تجزیه و تحلیل و نقد و

بررسی کند.

۳- وجود واقعیت خارجی - از عالم خارج مساله تحقیق وجود داشته باشد.

تعریف تحقیق علمی - تلاش منظم و قوام با تشریفات خاص با هدف کشف مجهول به منظور

گسترش حوزه معرفت بشر که در عالم خارج موجود است.

فلسفه یا مبنای تحقیق علمی: نیاز فطری انسانی که ذاتاً جستجوگر است برای پاسخگویی به نیازهای

حیاتی خود

هدف از تحقیق علمی: بررسی نظریه ها به منظور ارائه نظریه برای حل مشکل

۱- مفهوم: در این نوع از تحقیقات به علوم پایه محض (فیزیک - ستاره شناسی) ویژه توجه می شود که کاربرد علمی فوری نداشته و پایه تحقیقات دیگر کاربردی است.

بنیادی: ۲- اقسام: (تجربی: داده های اولیه با استفاده از روش های آزمایش، مشاهده و مصاحبه و غیره گردآوری می شود. نظری: اطلاعات اولیه به روش کتابخانه ای انجام می شود.

۳- مشخصات: وقت گیر- هزینه بر توسط دانشگاهها و مراکز علمی صورت می گیرد.

کاربردی: ۱- مفهوم: برای نیل به هدف خاصی که مربوط به بهبود کیفیت شرایط زندگی انسانها در مسایل مختلف اقتصادی و سیاسی و حقوق ویژه است.

۲- مشخصات: خصوص نتایج سریعتر - در آموزا- دارای طرفداران زیاد- عمدتاً توسط سازمانهای دولتی و خصوصی صورت می گیرد.

توسعه ای: هدف بهبود روش ها و ابزارهاست که از نوع کاربردی منشعب شده است. تولیدی: در برخی رشته ها.

انواع
تحقیقات
علمی:

قواعد تحقیق علمی:

۱- افزایش و توسعه دانش: جمع آوری اطلاعات از منابع دست آوردن و برای رسیدن به نتایج نو

۲- قابلیت ارزیابی: امکان آزمایش علمی

۳- نظم و ترتیب: رعایت سیر منطقی مطالب + مدت زمان مشخص + هزینه ها و ...

۴- قابلیت تعمیم به کل جامعه: نمونه ها طوری طراحی شوند قابلیت تعمیم به کل مردم را دارا باشند.

۵- تخصصی: آگاهی از تمامی جوانب موضوع

۶- دقت: در طراحی و برآوردها و تعریف مسئله و مطالب سوابق، حجم نمونه، گردآوری اطلاعات و

تجزیه و تحلیل ها و تعاریف واژه ها، تنظیم گزارش، کنترل

۷- صبر و تحمل: مداومت و مقاومت و تلاش مستمر - عجله نکردن - شکستن مشکلات

۸- جرات- شجاعت در برخورد با مشکلات و اظهار نتایج

۹- واقعی بودن -اطلاعات و داده ها باید واقعی و حقیقی باشند نه انتزاعی و خیالی و احساساتی و نعصبی

۱۰- حذف پیش داوری ذهنی - از دخالت دادن تمامی اطلاعات و قضاوتهای قبلی خود اجتناب کند.

۱۱- مدیریت در امور تحقیقات گروهی: در هر امر گروهی و اجتماعی مدیریت واحد لازم است.

۱۲- رعایت اصل بی طرفی: دخالت ندادن ارزشها و باورهای خود

۱۳- اجتهادی عمل کردن - پژوهشگر قدرت توضیح و تشریح و ارائه نظریه خود را داشته باشد یا از

رساله خود دفاع کند.

مقدمات یا پیش نیاز تحقیق

۱- فرهنگ تحقیق

۲- پژوهشگر

۳- بودجه لازم

۴- سازمان لازم

۵- ابزار تحقیقاتی

۶- فراغت لازم

۷- برنامه و نظم

فرآیند تحقیق علمی

- ۱- طرح مسئله تحقیق و انتخاب و تعیین حدود آن
  - ۲- مطالعه ادبیات و سوابق مسئله (کتاب - سایت ها - مجلات - مقالات - پایان نامه ها - تحقیقات قبلی
  - ۳- شناسایی و تحلیل مسئله
  - ۴- تعیین متغیرها و تدوین نمونه های عملی مربوط به صورت نظری
  - ۵- تشریح مساله تحقیق و نگارش آن
- ۱- انتخاب و تعریف و تبیین
  - ۲- گزینش ، طراحی و تشریح روش های کار
  - ۳- جمع آوری اطلاعات و داده ها
  - ۴- طبقه بندی ، تجزیه و تحلیل و تغییر داده ها
  - ۵- تدوین گزارش تحقیق

طرح تحقیق

۱- تعریف طرح تحقیق - طرح تحقیق سندی است که برنامه اجرایی و جزئیات فعالیت ها و امور مربوط به موضوع تحقیق را در بردارد

۲- اهمیت طرح تحقیق

الف) تسهیل برنامه ریزی اجرایی تحقیق

- ۱- ترتیب زمانی و مکانی تحقیق را مشخص می کند.
- ۲- فعالیت هایی که می بایست همزمان انجام شود.
- ۳- تصویر کاملی از اقدامات تهیه می شود.
- ۴- کلیه نیازها و ابزار و امکانات مشخص می شود.
- ۵- از سرگردانی و بلا تکلیفی در می آید.
- ۶- پیش بینی عوامل متغیر و قدرت مقابله با آنها

ب) کسب حمایت و پشتیبانی دیگران

ج) آگاه کردن مسئولین طرح

۳- انواع طرح تحقیق

الف) تقسیم بر اساس ماهیت و اهمیت

- ۱- کوچک بین ۵ تا ۱۵ صفحه
- ۲- بزرگ بین ۱۵ تا ۱۰۰ صفحه
- ۳- پایان نامه تحصیلی ۱۰ الی ۲۵ صفحه

ب) تقسیم بر اساس مراحل پیشرفت کار

- ۱- طرح تحقیق مقدماتی
- ۲- طرح تحقیقی تفضیلی
- ۳- طرح تحقیق واقعی و نهایی

۴- عناصر و ساختار طرح تحقیق:

پرسش اصلی تحقیق و بیان مساله - سوابق و ادبیات مساله تحقیق - فلسفه و اهداف تحقیق - فرضیه ها (بصورت مجله ی خبری و کامل) - نوع تحقیق (از لحاظ هدف (مبنایی یا عملی و کاربردی) و از حیث روش (توصیفی ، همبستگی؛ تاریخی و تجربی و...) - جامعه آماری (حدود و تعریف و حجم جامعه مربوط) - حجم نمونه و روش نمونه گیری - روش گردآوری اطلاعات - ابزار گردآوری اطلاعات - روش استخراج و طبقه بندی اطلاعات - روش تجزیه و تحلیل اطلاعات - زمان و طول مدت بررسی تحقیق - مدیر و عوامل اجرایی تحقیق - هزینه های تحقیق - ابزار و وسایل و شرایط مورد نیاز - مشکلات احتمالی - تعریف واژگان اختصاصی - فهرست منابع و ماخذ تحقیق

روش های تحقیق

تعریف روش تحقیق: مجموعه ابزارها و راه هایی که وصول و رسیدن به نتیجه و غایتی را نسبت به موضوع خاص ممکن می سازد.

هدف از آموزش روش تحقیق

۱- فراگیری روش وصول به حقایق و کشف مجهولات

۲- کسب مهارت لازم برای اجرای برنامه های تحقیقاتی

۳- کسب مهارت لازم برای انجام پایان نامه های تحصیلی

انواع روش های تحقیق

۱- تاریخی: بر موضوعی معین که در گذشته و در یک مقطع زمانی مشخص اتفاق افتاده است صورت می گیرد.

۲- توصیفی: بمنظور توضیح نظام مند، عینی و دقیق وقایع و خصوصیات جامعه مورد نظر یا موضوع مورد علاقه

صورت می گیرد یعنی توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات یک واقعیت یا موضوع مانند اوصاف افراد

بزهکار

۳- تداومی یا مقطعی یا تکوینی که هدف پژوهشگر بر روی چگونگی مراحل و نمونه های رشد یا تغییرات آنها

در نتیجه ی گذشت زمان است مانند مراحل رشد جسمی یا روحی کودک

۴- موردی یا زمینه ای یا میدانی - توجه پژوهشگر به نکته ها و عوامل مهم و یا با معنی است که به صورت

شناخت در گذشته و یا حال یا مطالعه میزان تغییرات یک مورد خاصی موثر است یعنی مطالعه متمرکز گذشته

شرایط فعلی و روابط محیطی متقابل واحد اجتماعی از قبیل فرد، فامیل گروه و موسسه اجتماعی، نهاد یا جامعه

صورت می گیرد مثلا مطالعه گروهی از نوجوانان بزهکار که به علت مواد مخدر زندانی شده اند .

۵- همبستگی - بررسی یک یا چند دسته از اطلاعات مربوط به یک گروه یا یک دسته اطلاعات راجع به ۲ یا

چند گروه یا به عبارت دیگر بر روی میزان ارتباط تغییرات در یک یا چند عامل بر تغییرات یک یا چند عامل

دیگر

همبستگی:

مثبت: جهت تغییرات گروه های همبسته - همسو باشد - افزایش یا کاهش هر ۲ - مصرف مواد مخدر یا

مشروب - افزایش جرم

منفی: جهت تغییرات گروه های همبسته - همسو نباشد - افزایش تورم - کاهش قدرت خرید مردم یا

کاهش ازدواج

۶- علی - یا قیاسی: کشف و بررسی روابط بین عوامل و شرایط خاص یا نوع رفتار از طریق مطالعه نتایج

حاصل از آنها که قبلا رخ داده است یا مطالعه رابطه علت و معلول برای یافتن علت وقوع پدیده ای است

مانند علل وقوع جرم.

۷- تجربی: حقیقی- بررسی روابط علی ممکن با قرار دادن گروه تجربی در معرض عوامل تجربی و

مقایسه نتایج آن با گروهی که تجربه شده است مانند بررسی تاثیرات مواد مخدر بر نحوه فراگیر دانش

آموزان فعال

نیمه تجربی یا شبه تجربی: تامین شرایط نزدیک بر شرایط تجربیات حقیقی در مواردی که بر روی تمام

آنها امکان ندارند.

عملی: منظور ایجاد و توسعه و تدوین مهارت ها و روش های جدید و حل مشکلاتی است که مستقیماً با

ما سر و کار دارد

کشف روش های صحیح مطالعه یا تدریس

روش های جمع آوری اطلاعات

تقسیم بندی کلی

میدانی : پژوهشگر ناگزیر است بر محیط بیرون رفته و با مراجعه به افراد در محیط و برقراری ارتباط

مستقیم با واحد یا افراد مانند انسان و موسسه و غیره . اطلاعات را جمع آوری می کند مانند مشاهده،

مصاحبه و پرسشنامه ، آفریدن - صوتی و تصویری و یا ترکیبی

تقسیم بندی براساس روش های مرتبط با تقسیم بندی مزبور

مفهوم - روش تحقیق علمی برای شناخت رفتار واقعی و ابزار و اساس برای جمع آوری اطلاعات

درباره رفتار غیر کلامی است که معمولاً به جمع آوری اطلاعات از طریق ملاحظه صحیح و یادداشت

برداری از پدیده ها آن طور که در طبیعت و روابط علت و معلولی یا روابط متقابل اتفاق می افتد اطلاق

می شود.

ابزار

ابزار ویژه مشاهده کارت مشاهده است که حاوی تعدادی پرسش یا عبارت دوباره وقایع

عوامل موثر بر مشاهده :

۱- تعصبات و تمایلات شخصی مشاهده گر - بطور خودآگاه یا ناخودآگاه

۲- ویژگی های فردی پژوهشگر - میزان دقت و هوش و استعداد پژوهشگر

۳- عوامل محیطی و فرهنگی - عوامل جغرافیایی و خانوادگی و تربیتی و ...

۴- حدود اطلاعات و فرضیه قبل پژوهشگر - داشتن اطلاعات وسیع تر و زمینه قبلی

۵- داشتن هدف تحقیق - هرچه اهداف عالی و کامل باشد در رسیدن به مطلوب کمک می کند.

انواع :

۱- سطحی یا آزاد- این نوع مشاهده که آزاد یا ابتدایی یا کنترل نشده است بیشتر برای کسب اطلاعات مقدماتی کاربرد دارد.

۲- دقیق یا منظم- این نوع مشاهده نظام مند و کنترل شده و مدون و برنامه ریزی شده با استفاده از امکانات و ابزار لازم می باشد.

محاسن این روش

واقعی و دقیق بودن اطلاعات، وسعت اطلاعات در زمان کوتاه، مناسب برای کودکان و بیماران روانی و غیره که از روش دیگر نمی توان وضعیت آنان را درک نمود، اعتبار بیشتر اطلاعات، سهولت در جمع آوری مطالب و بررسی آنها، مقدمه برای روش های دیگر، واقعی بودن مطالب جمع آوری شده، عدم نیاز به همکاری دیگران، تاثیرات ناچیز مشکلات زبانی و فرهنگی نبودن موانع مقاومت و ممانعت احتمالی ترجیح بر روش های دیگر، قابلیت انعطاف، طبیعی

معایب و محدودیت ها

برای مطالعات وسیع مناسب نیست، محدودیت حوزه فعالیت، عدم دسترسی همیشگی پژوهشگر به موقعیت واقعی، کیفی بودن اطلاعات، نامناسب برای تحقیقات تداومی و مقطعی، نقص در مشاهدات غیر علنی و پنهانی، غیرعادی و غیرطبیعی بودن مشاهده در برخی موارد، امکان از دست دادن بی طرفی پژوهشگر، جنبه شخصی و انحصاری این روش، پیش داوری پژوهشگر، تغییرات رفتاری مخاطب بعثت حضور پژوهشگر، عدم امکان کنترل عوامل خارجی، محدودیت قلمرو دید پژوهشگر، محدودیت های مکانی و یا زمانی پژوهشگر، مشکل کسب اطلاعات محرمانه، مشکل گزارش نویسی دقیق مشاهدات.

نکات مورد توجه در روش مشاهده:

- ۱- لزوم اخذ مجوز برای رفتن به برخی محل های مورد مشاهده
- ۲- سازگاری با محیط و معرفی خود و اهداف از تحقیق
- ۳- دقت و تمرکز حواس در محیط مشاهده
- ۴- یادداشت برداری از تمامی جزئیات محیط مشاهده
- ۵- یادداشت مشاهده قبلی قبل از مشاهده محیط
- ۶- عدم فاصله زمانی مشاهده و یادداشت برداری
- ۷- جمع آوری اطلاعات لازم قبلی راجع به محیط یا موضوع مشاهده
- ۸- عدم تاثیر گذاری نظریات و برداشت های شخصی مشاهده گر (بدون سبک نظر) و تعصبات وی
- ۹- بازبینی و نقد و ارزیابی مشاهدات قبلی توسط پژوهشگر و اصلاح مشکلات و رفع موانع موجود
- ۱۰- مطرح نمودن محدودیت های تحقیق در طرح پژوهشی
- ۱۱- آموزش مجریان طرح
- ۱۲- درج موارد پیش بینی نشده در کارت پژوهشگری
- ۱۳- تحمل و صبر و سازگاری در مشاهدات جمعی و مشارکتی
- ۱۴- ارائه گزارش های قبلی به افراد متخصص جهت اظهار نظر و رفع نقص

روش مصاحبه

تعریف مصاحبه- روشی است که اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق ارتباط مستقیم بین پرسشگر یا پژوهشگر گردآوری می شود.

ابزار مصاحبه :

استاندارد- ابزاری است که روایی و پایایی آنها تایید شده و حاوی تعدادی پرسش برای مطالعات خاصی در قالب کارت یا فرم پرسشنامه است.

خودساخته : پرسش هایی است که خود پژوهشگر طراحی و تعریف و سازماندهی می کند.

انواع مصاحبه :

منظم - مصاحبه منظم یا بسته یا استاندارد یا هدایتی، دارای ابزار سنجش از قبل تعیین شده است یعنی

مقدار سوالات و نحوه تکمیل آن مشخص است مانند پرسش نامه های چهارگزینه ای.

نامنظم - مصاحبه نامنظم یا باز یا آزاد یا غیراستاندارد ممکن است در برخی موارد متناسب با موضوع و یا

در ضمن مصاحبه منظم انجام شود.

اشخاص مناسب برای مصاحبه :

۱- کارشناسان خبره- اشخاصی که در مورد موضوع شناخت و اطلاعات دقیق علم یا تجربی دارند.

۲- شهود عینی- در مصاحبه های اکتشافی بیشتر از شهود عینی استفاده می شود که بلحاظ شغل یا

مسئولیت موضوع شناخت دارند.

۳- افراد ذینفع در موضوع- افرادی که موضوع خود تحقیق هستند مثلاً جوانان موضوع تحقیق

مثال- در تحقیقات حقوقی کارشناسان و وکلا در قضات و مشاورین و اساتید حقوق متهمان و محکومان

می توانند اشخاص مناسب برای مصاحبه تلقی شوند.

محاسن و مزایای روش محاسبه: مناسب برای مطالعات عمیق بعثت محدودیت افراد مورد مطالعه،

سهولت در مطالعه افراد خاص مثل کودکان و بیماران و بی سوادان، امکان جمع آوری اطلاعات تکمیل

از مخاطب، امکان کسب اطلاعات محرمانه ای که از طریق روش های دیگر ممکن است امکان پذیر نباشد، اطمینان از صحت اطلاعات، امکان کسب اطلاعات در مواردی که اشخاص تمایلی به روش های دیگر نشان نمی دهند، امکان تحقیق و راهنمایی مخاطب برای کسب نتایج مورد نظر، همکاری مخاطب بعلت ایجاد فضای مناسب دقت در پاسخگویی بعلت آزادی عمل و ارتباط مخاطب و پژوهشگر، امکان رفع اشتباهات و ابهامات بعلت حضور مخاطب کنترل در روند مصاحبه، پاسخ حداکثری مخاطب نسبت به روش های دیگر

معایب و محدودیت های روش مصاحبه: هزینه سنگین، وقت گیری، شمولیت محدودتر، تاثیرگذاری عوامل محیطی - پراکندگی جغرافیای مخاطبین، کمبود نیروهای مصاحبه گر متخصصی و مجرب، مشکل بودن قابلیت تغییر و تعبیر و تجزیه و تحلیل اطلاعات، تاثیر عواطف و احساسات مصاحبه گر و مخاطب در بیان مطالب، تاثیر نحوه مصاحبه بر پاسخ ها، اختلاف مطالب بعلت تنوع مصاحبه گرها، سانسور نمودن اطلاعات، مشکل نتیجه گیری از پاسخ های متفاوت، انعطاف پذیری بیش از حد در مصاحبه و پاسخ ها

نکات لازم در روش مصاحبه:

- ۱- لزوم کسب اطلاعات لازم از روحيات و اطلاعات و خصوصیات مخاطب در صورت امکان.
- ۲- لزوم اخذ معرفی نامه از مراجع ذیصلاح در برخی موارد.
- ۳- بیان مقدمه دلنشین برای جذب مخاطب مانند اهمیت نظریات وی و عدم تهدیدی برای ایشان و مکتوم بودن اطلاعات.
- ۴- تفهیم هدف مصاحبه به مخاطب.

- ۵- تدریج و حوصله و صبر در کسب پاسخ و تحمل مخاطب.
- ۶- درج عین مطالب مخاطب در کارت مصاحبه و پرهیز از دخالت دادن نظریات مصاحبه گر یا بحث و جدل و تلقین و غرور.
- ۷- واگذاری مصاحبه به دیگری در مواردی که پیش داوری توسط مخاطب به مصاحبه گر وجود دارد.
- ۸- دقت در کسب پاسخ های صحیح از طریق طرح پرسش با روش های مختلف.
- ۹- عدم مخالفت با مخاطب تا منجر به عدم همکاری وی نشود.
- ۱۰- رعایت شرایط مساوی برای مخاطبین.
- ۱۱- ایجاد محیطی مناسب و آرام و صمیمی برای مصاحبه.
- ۱۲- زیرکی و دقت و مدیریت مصاحبه گر در تغییرات لازم نسبت به نحوه مصاحبه برای حصول نتیجه مطلوب.
- ۱۳- آگاهی مصاحبه گر از ارزش گذاری و طبقه بندی پاسخ ها.
- ۱۴- استفاده از ابزارهای کمکی مثل ضبط صوت و فیلم برداری با رضایت مخاطب
- ۱۵- آموزش مصاحبه گرها با شیوه های مصاحبه گری.
- ۱۶- مصاحبه گر نباید حالت بازجویی بخود گرفته و یا موجبات کتمان حقایق یا بیان اغراق آمیز مطالب توسط مخاطب را فراهم آورد.
- ۱۷- حتی الامکان تمام مطالب مخاطب ثبت شود.
- ۱۸- در صورت تعدد مصاحبه کننده سازمانی عمل شود.
- ۱۹- بازبینی پاسخ ها و رفع نواقص قبل از ترک مصاحبه.

۲۰- رعایت ادب و احترام و هماهنگی قبل در شروع و افتتام مصاحبه و رعایت وقت مورد نظر.

روش پرسش نامه ای

مفهوم پرسش نامه- مجموعه ی پرسش های مکتوب حول متغیرهای یک سند تحقیق تنظیم شده

پرسشنامه نامیده می شود.

انواع پرسشنامه:

الف- از لحاظ محتوی

۱- پرسش نامه های مربوط به درج واقعیات - در این نوع از پاسخ نامه ها مخاطبین می بایست عین آنچه

که خواسته شده است را بیان کند.

۲- پرسش نامه های مربوط به درج عقاید و نظریات - در این نوع از پرسشنامه ها مخاطب طرز برداشت و

نظریات خود را نسبت به موضوع بیان می کند.

ب - از لحاظ شکلی :

۱- منظم یا بسته - تمام سوالات قبلاً طراحی و در پرسشنامه درج شده است که انواع آن عبارتند از

پرسشنامه های چندگزینه ای طیفی یا درجه بندی-ترتیبی-وزنی-مقایسه ای

۲- آزاد یا باز - پرسش ها در اختیار مخاطب قرار می گیرد که وی بطور آزاد به هر طریقی که بخواهد

پاسخ دهد.

۳- پرسش نامه های ترکیبی - یعنی ترکیبی از پرسشنامه های منظم و آزاد

ج - از لحاظ شناسایی مخاطب

با نام - در این نوع پرسشنامه مخاطب موظف است مشخصات خود را قید کند.

بی نام - نیازی به درج مشخصات مخاطب نیست.

روش های اجرا:

۱- تکمیل پرسشنامه توسط پرسشگر - پرسشگر مستقیماً اقدام به اخذ پاسخ و درج آن در پاسخ نامه می کند.

۲- تکمیل پرسشنامه توسط پاسخگو - در این روش پاسخگو اقدام به درج پاسخ سوالات می کند و ممکن است ناقص بوده یا اصلاً تکمیل نشود و یا عدالت نگردد.

۳- تکمیل پرسشنامه از طریق تلفنی - در مواردی که نمونه اندک بوده و یا نیروی پرسشنامه کمتر باشد از روش تلفنی استفاده شود.

۴- ارسال پرسشنامه با پست - در این روش نشان طرفین و راهنمای پر کردن و ارسال نامه یا کارت جداگانه و همچنین قرار دادن پاکت تمبر زده در پاکت ارسال و عندالاقضاء هدیه ای نیز فرستاده شود.

ویژگیهای پرسشگران - دارای حداقل تحصیلات لازم، تجربه، هوش و زیرکی و دقت، سرعت عمل آشنایی با زبان مخاطب، قدرت برقراری ارتباط صمیمی، رعایت آداب اجتماعی و اقدام، آشنایی با روش تحقیق و پرسشگری

محاسن روش پرسشنامه ای - هزینه کمتر، امکان ارسال با پست، زمان اندک، کاهش اشتباهات پرسشگران، پوشش زیاد افراد، یکنواخت بودن آموزش، امکان تبدیل داده ها به تجزیه و تحلیل و سنجش، بی نام بودن مخاطب، سهولت در امکان مقایسه پاسخ ها، دقت و گذاشتن وقت بیشتر توسط مخاطبین.

معایب و محدودیت های پرسشنامه - غیر مفید برای مطالعات عمیق احتمال عدم تکمیل یا برنگشتن

پرسشنامه اتصال عدم فهم و درک مفاهیم امکان بروز و اشتباه خطا بعلت کاهش درجه اعتماد در پرسش

های پیچیده و فنی کارایی کمتری دارد، انعکاس نظریات شخصی مخاطب، عدم فرصت برای ارائه

پرسش های زیادتر بمنظور حصول نتایج، عدم امکان کنترل و هدایت مخاطب، فقدان قابلیت انعطاف.

نکات قابل توجه در روش پرسشنامه - بهتر است توام با مقدمه ای مشتمل بر علل و اهداف پرسشنامه

باشد و اعلام اطمینان از محرمانه بودن پرسش و عدم زیان های اجتماعی و مالی برای مخاطب، تشویق و

تمنا، کسب اطلاع قبلی از وضعیت مخاطب، مخیر گذاشتن مخاطب، قراردادن پرسش های ساده و جذاب

در اول پرسشنامه، پرسشنامه هایی اقتضایی (متناسب با سن و جنس و سواد و ... مخاطب) مشخص شود،

وجود رابطه ی منطقی بین پرسش ها، طرح سوالات مخصوص برای سنجش و آزمایش مخاطب بمنظور

حصول اطمینان از صحت پاسخها، پرسش های حساسیت برانگیز یا نباید مطرح شود یا بطور غیرمستقیم

مطرح گردد، پرسش های باز در آخر آورده شود، لزوم پرهیز از پرسش های جهت دهنده، خودداری از

پرسش های غیرضروری و خسته کننده طویل و نامفهوم، قرار دادن پرسش های کلیدی و اصلی در اوایل

پرسشنامه، تنجیز در پاسخ پرسش ها، رعایت ترتیب اولویت، نداشتن جنبه انحرافی در پرسش ها، دقت

در برآورد وقت پرسش نامه ها، جذابیت شکل ظاهری پرسشنامه، ارائه تسهیلات لازم برای عورت

پرسشنامه ها، داشتن حسن ختام پرسش نامه

جمع آوری اطلاعات از طریق کتابخانه

مقدمه - این روش موسوم و متداول بوده و در اکثر تحقیقات از این روش استفاده می شود و حتی از

روش های تحقیقاتی دیگر نیز از این روش بهره مند می شوند.

ابزار گردآوری اطلاعات

۱- فیش تحقیقاتی - فیش ابزار است از جنس کاغذ برای درج اطلاعات بر روی آنها.

۲- جدول دوم - این جدول برای انتقال اطلاعات آماری استفاده می کنند.

۳- فرم استخراج اطلاعات - این فرمها دارای پرسش هایی هستند که با مطالعه و تحقیق تکمیل می شوند.

۴- نقشه و کروکی - انتقال اطلاعات بر نقشه و کروکی ترسیم شده.

انواع منابع کتابخانه ای - کتاب ها، نشریه های ادواری، نشریات رسمی دولتی، میکروفیلم و میکروفیش،

دیسکت های رایانه ای، اسناد اصل و دولتی، اسناد شخصی و خصوصی، آمارنامه ها، اسناد صوتی و

تصویری.

روش های ثبت و ضبط مطالب کتابخانه ای : گزینش و انتخاب منابع، ثبت و درج مطالب بر روی فیش

ها و نگهداری آنها و ...

روش صوتی و تصویری

در این روش از فیلم برداری و ضبط صوت برای جمع آوری اطلاعات استفاده می شود.

روش ترکیبی

اولین روش از ترکیب روش های مزبور استفاده می گردد.

شیوه های پژوهشنامه نویسی

مقدمه - در پژوهش نامه نویسی باید با سیر تدوین نوشته اعم از کلمه و واژه شناسی جمله نویسی و تطبیق

جمله با زبان و ادبیات فارسی و پاراگراف بندی و درست نویسی واژه ها و همزه و نگارش و تفریق

قیدساز و علائم و فصل ها و حروف و شیوه جمع بستن و جدانویسی یا سرهم نویسی کلمات و کاربرهای

هم، همه، هیچ، که، چه، چون، ای، عدد، کلمات مرکب، نامه ها و اسامی خاصی و حذف و عطف کلمه و فعل و فاعل و حرف اضافه و جر و صفتی مطابقت فعل و فاعل و نکته های نگارش و غیره توجه بشود.

شیوه ترتیب و تنظیم مطالب

طرح های تحقیقاتی - عنوان کلی، شماره گزارش، عنوان فاعل، نام مجری، نام کارفرما، مکان، تاریخ

پایان نامه های تحلیلی - عنوان دانشگاه، عنوان تحقیق، عنوان مقطع، نام پژوهشگر، نام استاد راهنما، نام

اساتید مادر، تاریخ انجام

کتاب های چاپی - نام کتاب، نویسنده یا مترجم، شماره جلد

الف) عناصر مقدمات :

۱- جلد پژوهش نامه

۲- صفحه بسم الله

۳- صفحه عنوان، مشابه جلد پژوهش نامه

۴- صفحه تقدیم و تشکر

۵- صفحه تائیدها

۶- پیشگفتار: تحقیق و انتخاب موضوع، جریان کلی تحقیق، مشکلات، تقدیرها، روش تحقیق اهداف

و...

۷- چکیده: حدود ۲ صفحه شامل موضوع، فرضیه ها، روش کار و نتایج حاصل، پیشنهادهای اصلاحات

مهم کلیدی.

۲-عناصر فهرست ها

فهرست مطالب و مندرجات - بخش، فعل، مبحث یا گفتار، الف و ب و ج و ... او ۲ و ۳ و ... اولاً، ثانیاً ...

فهرست پیکرها (جدول و شکل)

۳- عنصر متن

۱- مقدمه - شرح ابهامی در خور موضوع، هدف پژوهش، مساله مورد بحث، فرضیه ها، جایگاه مسئله

۲- روش تحقیق - آزمودنی ها، وسایل و ابزار، شیوه اجرا

۳- ادبیات و سوابق موضوع تحقیق

۴- بیان اطلاعات و داده ها و تجزیه و تحلیل آنها: قسمت اصلی تحقیق

۵- نتیجه گیری و اظهار نظر - خلاصه تحقیق و بررسی و ارزیابی نظریات، ارائه پیشنهادات

۴- عنصر کتابخانه

در سه قسمت الف - به زبان فارسی ب - به زبان عربی ج - به زبان انگلیسی

نوع منابع: ۱- کتاب ۲- مقاله ۳- رساله ۴- جزوه درسی

نام و نام خانوادگی نویسنده، عنوان ماخذ، اسم ناشر، شماره جلد، شماره چاپ، سایر مشخصات

۵- عنصر پیوست ها - نسخه های پرسش نامه و ابزار جمع آوری اطلاعات، نقشه ها، تصاویر، اسناد، داده

های تفصیلی آماری، چکیده گزارش های انگلیسی، موارد متفرقه

شیوه آرایشی پژوهشنامه

منظور از این شیوه، نحوه شماره گذاری، انواع شماره گذاری، حاشیه گذاری، قطع بندی، رعایت فواصل

و عنوان گذاری و نشانه گذاری (مثل نقطه و ویرگول و دو نقطه و خط پیوند و خط کشیده و علامت

پرسش و تعجب و پرانتز، قلاب، گیومه، چند نقطه و ممیز، آکولاد، ستاره، خط پیکان، خط تاب دار، خط موازی، علامت پاراگراف) است.

شیوه سندآوری

منظور ارائه اسناد مربوط به مطالب در قالب پاورقی، تنظیم کتابخانه

ویرایش و پردازش نوشته

منظور از ویرایش عبارت از منظم کردن و پیراستن در رفع اشکالات نوشته توسط ویراستار می باشد و

منظور از پردازش رعایت آراستگی و مرتب ساختن نوشته هاست.

